

SKELETTERNE I KRYPTEN

KNUD DEN HELLIGE OG HANS BRODER BENEDIKT

*Af Peter Mygind Leth
og Jesper Boldsen*

At undersøge skeletter af mennesker, der har sat sig eksplicite spor i den skrevne historie, er et sjældent privilegium for retsmedicinere og biologiske antropologer. Det rejser en række muligheder for gensidig kontrol: Stammer skelettet virkelig fra det angivne menneske? Havde personen den alder, som kilderne angiver? Og svarer de spor, livet (og døden) har sat på skelettet, til det liv og den død, som det engang levende menneske skulle have været igennem? En sådan undersøgelse giver antropologen mulighed for at se på det unikke i det enkelte menneskes liv og ikke kun koncentrere sig om de almene udsagn, som kan udledes af de navnløse rester af middelalderbønder, som udgør basis for vores viden om livet på Knud den Helliges tid.

Alle mennesker er naturligvis historisk enestående, men tilsammen tegner de et billede af det samfund, de i fællesskab skaber. Den dualitet af noget alment og noget unikt udgør det spændingsfelt, som vores analyse af knoglerne i krypten udspringer fra. Der er naturlig-

denne artikel fremlægges de nyeste observationer på de to skeletter, der er udstillet i krypten under Odense Domkirke. De nye oplysninger sættes i relation til den eksisterende historiske viden og de informationer, der er fremkommet ved tidligere undersøgelser af skeletterne i krypten.

vis meget mere, der kan skrives om skeletterne, de rammer, som de aktuelt befinder sig i, og den omtumlede historie, de har haft, siden de for mere end 900 år siden blev gravet op af Albani Kirke.

Her skal vi udelukkende forholde os til samspillet mellem det specifikke, der kan observeres på skeletterne, og de generelle informationer, som historien generelt og beretningerne om Knud den 4.s liv og død specifikt kan give os.

Forfatterne til artiklen er hverken arkæologer eller historikere. Vi benytter os (hæmningsløst) af disse discipliner, men de analyser, som vi præsenterer, holder sig inden for de faglige områder, som vi har forstand på – retsmedicin, antropologi og epidemiologi.

Kongedrabet epidemiologi

Kongemagten er ikke og har aldrig været en statisk institution. Den har ændret sig efter omstændighederne i det samfund, den har fungeret i, og efter de personligheder, der har udfyldt embedet.

I langt de fleste tilfælde har kongerne været kendt historisk fra skriftlige kilder, der kunne berette om kongen som individ og om de beslutninger og handlinger, der karakteriserede hans embedsførelse.

Det betyder, at man sjældent har beskæftiget sig med kongemagtens almenne struktur og institutionens udvikling (evolution) i lyset af andre udviklingslinjer i samfundet. Den fase af kongemagtens historie, det er relevant at underkaste en sådan almen analyse i denne forbindelse, strækker sig fra vikingetiden til højmiddelalderen – fra Gorm den Gamle til Erik Menved.

Den netop overståede folkeafstemning om ændring af tronfølgeordenen er et tydeligt tegn på, at slægten spiller en betydelig rolle for kongemagten og dens legitimitet. Kongemagten er og har således altid været funderet på slægten. Men slægten har ofte mange grene, og uden for den forholdsvis korte periode, da kernefamilien har været samfundets grundvold, har det ikke altid været åbenlyst, hvem der var nærmest i arvefølgen. Kongemagten er naturligvis rundet af landets mægtigste slægt, men kongeslægten var ikke den eneste magtfulde slægt i den danske kongemagts barndom. Det afstedkom hyppige konflikter, oftest koncentreret om successionen – når man ville af med en uønsket konge, og når man skulle udpege en ny.

Gennem de første 350 år af den danske kongemagts historie – fra Gorm den

Gamle (omkring 950) til Erik Menved (konge 1286-1319) – var der 27 mænd, der gjorde krav på at være konger i Danmark. De fleste af dem var alene om værdigheden (undtagelsen var: Svend, Knud og Valdemar, der kæmpede om magtmonopolet fra 1146 (1154) til 1157) mens de besad den, men deres magt var sjældent ubestridt. Erfaringerne fra det 20. og 21. århundredes svage stater i Afrika og Sydamerika viser, at en magthaver i den slags stater (bananrepublikker) sjældent giver magten fra sig, fordi et flertal mener, det er det rigtige. Af disse 27 konger fik ikke mindre end 12 en voldelig død.

Vi må tro, at Gorm den Gamle led stråddøden. De sparsomme kilder, der er til hans tid og person, nævner ikke nogen voldsom begivenhed omkring hans udgang af historien. Hans søn, Harald Blåtand (efter hvem det trådløse kommunikationssystem, som mange af os bruger, er opkaldt), var den første af de dræbte danske konger. Han døde i 986 eller 987, da hans søn, Svend Tveskæg, stræbte efter magten. Om dødsfaldet kan karakteriseres som drab i juridisk forstand er meget usikkert, men at dødsmanden er vold, er der vist ingen tvivl om.

Det næste kongedødsfald, der påkalder sig retsmedicinernes interesse, er Hardeknuds død i 1042 i London. Han døde (den 8. juni), vistnok under et bryllup. Den Angelsaksiske Krønike fortæller, at »han døde, mens han stod med sin drik. Pludselig faldt han til jorden med voldsomme krampetrækninger«. Nogle har gættet på, at der måske var mere end vin i bægeret, men det er aldrig blevet bekræftet. Det er usandsynligt, at et eventuelt giftstof, der jo skulle have været ret hurtigtvirkende, ville

Figur 3: CT-scanneren.

have overlevet i skelettet til i dag. Så Hardeknuds død må »henlægges« som en uopklaret sag.

Hele fem af Svend Estridsens mange sønner blev konger, og af disse fem kom ikke mindre end fire voldeligt af dage. Knud den 4. (den senere Hellige) var den første af Svendsønnerne, der blev dræbt. Han indgår i statistikken, men skal ikke omtales mere her.

Knuds efterfølger på tronen, Oluf Hunger, har, som hans tilnavn siger, fået et meget dårligt eftermæle. Hans døds-måde (i 1095) er ikke sikkert kendt, men det siges, at han »nedlagde sin værdighed«. Meningen hermed er dunkel. Nogle har hævdet, at vi her har et eksempel på et »kongeofter«, og den formodning styrkes delvis af nogle kryptiske bemærkninger hos Saxo. Han skriver »da han villigt gav sig selv hen for at løse landet af ulykken og bad om, at alles vande måtte komme over hans hoved alene. Så ofrede han da sit liv for sine landsmænd...«. Formuleringen kunne jo

tyde på en slags selvmord, men mon ikke behjertede landsmænd hjalp ham af med livet.

I 1134 blev kong Niels efter et katastrofalt nederlag på slagmarken i Skåne dræbt af borgerne i Slesvig. Muligvis skete dette som en hævn over mordet på Knud Lavard, der havde været hertug i Slesvig.

Den sidste af Svendsønnerne, der blev konge, Erik Emune, var øjensynligt heller ikke så populær en monark. Efter kun tre år på tronen blev han dræbt på et tingmøde. Legenden vil vide, at det var herremanden Sorteplov, der stod for drabet. Men selv om drab i dansk retspleje aldrig forældes, så vil det nok være umuligt at retsforfølge ham yderligere.

Efter drabet på den sidste af Svendsønnerne gik der 20 år, før de næste kongedrab fandt sted. 1157 var formentlig det blodigste år i den danske kongeslægts historie. Rammen var stridighederne om kongemagten i Danmark mellem Svend (den 3., Grathe), Knud

den 5. og Valdemar (den 1., den Store). Kun Valdemar overlevede. Knud blev dræbt ved blodgildet i Roskilde den 9. august, og kun godt to måneder senere – den 23. oktober – blev Svend dræbt på Grathe Hede i Midtjylland.

Efter disse to kongedrab gik der næsten 100 år, inden den næste konge kom ulykkeligt af dage. I 1250 blev Erik Plovpenning dræbt, og hans lig sænket i Slien. Som ved et par andre kongedrab, så fandt også dette sted i Slesvig.

Det kan i det hele taget se ud, som om egnene ved vores sydlige grænse var farlige for de danske konger. Allerede to år senere, i 1252, blev kong Abel dræbt under et togt mod friserne.

Danmarkshistoriens sidste kongemord er nok også det mest omtalte. Det var mordet på kong Erik Klipping i FINDERUP Lade i oktober 1286.

Konger er formentlig den »erhvervsgruppe« i hele vores historie, der har oplevet den største risiko for at dø voldeligt. Ikke mindre end 44 % af vores første konger blev dræbt, og med 12 drab på 350 år kommer den royale drabsrate op på 3480 per 100 000 år. Til sammenligning ligger den i nutiden højeste nationale drabsrate (i Colombia) på lige omkring 250 per 100 000 år.

Knud den Hellige

Knud Konge den Hellige var en af Svend Estridsens talrige børn. Han blev dræbt den 10. juli 1086 i Albani Kirke i Odense sammen med sin bror Benedikt og 17 hirdmænd.

Drab er altid en alvorlig sag og i særdeleshed, når offeret er en konge. Ingen nulevende dansk retsmediciner har kongedrab på sit curriculum, så vi så frem til undersøgelsen af Knud den Helliges

knogler med stor forventning.

Det hænder, at der gøres knoglefund, som kræver en retsmedicinsk undersøgelse. Det kan for eksempel dreje sig om nedgravede lig, som har ligget så længe i jorden, at kun skelettet er tilbage, eller det kan være fund af en eller flere enkeltknogler. I disse sager ønsker politiet at få oplyst, om knoglerne hidrører fra et eller flere mennesker, eller om det drejer sig om knogler fra dyr. Hvis det første er tilfældet, ønskes det oplyst, om sagen har politimæssig interesse, hvilket selvsagt ikke er tilfældet, hvis det drejer sig om arkæologisk materiale. Vi har ofte undersøgt sådanne knoglefund – både i Danmark og i forbindelse med krigsforbrydertribunalets undersøgelser i Kosovo.

Skelettets historie

Knud den Helliges knogler har aldrig tidligere været undersøgt retsmedicinsk, så vi var spændt på, om vi kunne bidrage med noget nyt ud fra den særlige retsmedicinske ekspertise og tilgang til sagen. Dertil kom, at Retsmedicinsk Institut ved Syddansk Universitet havde mulighed for at undersøge knoglerne med en avanceret røntgenteknik – computertomografi – som ikke tidligere havde været anvendt i denne sag.

Noget af det første, som bør afklares ved en retsmedicinsk undersøgelse af knogler, er naturligvis den afdødes identitet. Helgenknogler kan som udgangspunkt på ingen måde siges at være sikkert identificeret. Blot fordi traditionen siger, at dette er Sankt Laurentius' lilletå, behøver det ikke at være tilfældet. Helgenknogler var en handelsvare, og der kunne være en økonomisk interesse i at sælge falske knogler. I det aktuelle

Figur 1: Korsbenet set forfra med den tværgående revne. Bemærk »postkasselågs«læsionen på knoglens venstre side (til højre på fotografiet). Det er dette korsben, som antages at tilhøre Knud den Hellige.

tilfælde har vi dog nogenlunde rede på »chain of custody«. Da Knud blev dræbt, blev hans afsjælede legeme lagt i jorden under trækirkens lerstampede gulv.

Knud Konge havde været kirken en god støtte og havde ydet store donationer til kirken, ikke mindst i form af jordegods. I år 1100 lykkedes det for broderen Kong Erik (I) Ejegod at få Knud op-højet til helgen. Allerede fem år forinden, i 1095, var hans knogler blevet exhumeret og henlagt i en stensarkofag sammen med en metaltavle med en latinsk beretning om hændelsen (Odense-tavlen). Da han blev kanoniseret, blev knoglerne pakket ind i silke og nedlagt i et rigt udsmykket relikvieskrin. Det blev hensat på alteret af den nye Skt. Knuds Kirke, som var blevet bygget tæt ved den

gamle kirke, hvor drabet havde fundet sted.

Ifølge Knytlingesaga blev også broderen Benedikt skrinlagt. I løbet af middelalderen er der flere skriftlige referencer til disse hellige relikvier. Omkring 1582 blev kirken ombygget, og helgen-skrinet med Skt. Knuds knogler fundet, formodentlig i en niche bag koret. Det kunne identificeres på en indskrift. På et ukendt tidspunkt blev det atter indemuret.

Da kirken var under reparation omkring 1694, fandt man to skrin i et hulrum over en niche i østvæggen, men begge skrin var berøvet deres kostelige udsmykning. Det ene skrin manglede hele låget, og det andet manglede en del af låget. Begge skrin lå på siden, og de

knogler, som de havde indeholdt, var delvist sammenblandede. Der var nu ikke længere nogen indskrift, som kunne identificere, hvilket af de to skrin der havde indeholdt Knud den Helliges knogler. År 1696 blev de to skrin atter indemuret for atter at komme for dagens lys i 1833. Siden har de været udstillet i kirken. I 1874-75 blev de to helgenskrin restaureret. En komite blev nedsat med det formål at beskrive knoglerne og fordele dem mellem de to skrin (Helgenskrinene 1886).

Der var tale om to individer med en skønnet alder på henholdsvis 20 og 40 år, så opgaven var ikke så umulig, som den umiddelbart kunne lyde. Det ældste af de to individer kunne være Knud Konge, hvis knogler hørte til skrinet uden låg. Der var i mange år strid om, hvorvidt det yngste individ var hans yngre (halv)bror Benedikt eller Skt. Alban, men C-14 datering afgjorde, at begge de to skeletter stammede fra personer, som meget vel kan være døde samtidig i år 1086. Hermed var Skt. Alban udelukket, idet han døde i slutningen af 200-tallet. Siden 1875 har helgenskrinene været udstillet i krypten i Skt. Knuds Kirke.

Det er lykkedes at foretage en årringsdatering af skrinet uden låg. Splinten var ikke bevaret, så en helt præcis datering var ikke mulig, men man fandt dog, at skrinet måtte være lavet efter år 1074 og formodentlig før år 1100, som var året for Knud den Helliges skrinlægelse. Det andet skrin blev ud fra stiltræk dateret til 1050-75.

Skrinenes datering passer altså med Knud og Benedikt, men hvad med knoglerne? Etablering af identiteten ved en retsantropologisk undersøgelse af knogler indebærer opstilling af et signale-

ment af den dødfundne ud fra knoglerne med henblik på sammenligning med den eller de savnedes signalementer. Signalementet indeholder en beskrivelse af en række generelle forhold som køn, alder og højde samt en række specifikke forhold som sygdomsforandringer, følger af kirurgiske indgreb mv.

Den eksterne undersøgelse

Skelettet af de knogler, som antages at tilhøre Knud den Hellige, var ikke helt komplet. Knoglerne var i en god bevaringstilstand, dog var kraniet mindre godt bevaret med pletvis erosion af overfladen. Vi fandt dog intet holdepunkt for at antage, at knoglerne stammede fra mere end et enkelt individ. Knoglernes overflade var glat på grund af konservering ved overhældning med en italiensk harpiks opløst i æter. De havde en lysebrun farve bortset fra kraniekalotten, som var lys grå-brun. En kalkrand på indersiden af hjernebassen kan være opstået, før knoglerne blev exhumeret.

Den antropologiske undersøgelse tydede på, at knoglerne stammede fra en mand på mellem 27 og 38 år, 165-170 cm høj og af relativ spinkel bygning. Der var ikke særligt udtalte muskelspor, så intet tydede på, at han havde haft hårdt fysisk arbejde. Disse fund passer for så vidt meget godt med de historiske oplysninger om Knud, men er naturligvis i øvrigt ret uspecifikke. En anden mulighed for identifikation består i at udføre en DNA-test. Vi kender faderen Svend Estridsens DNA-profil. Moderen var ukendt, formentlig en af Svend Estridsens mange friller, men når det drejer sig om en kongesøn, må det antages, at der er nogenlunde styr på faderskabet.

Desværre lykkedes det ikke at ud-

Figur 2: Samme korsben set bagfra. Bemærk den tværgående revne.

vinde DNA fra knoglerne, så yderligere bekræftelse af identiteten var ikke mulig med denne metode.

Når en retsmediciner undersøger et skelet, vil han naturligvis i særlig grad interessere sig for fund, som kan sige noget om dødsårsag og døds måde. Dødsårsagen er kort sagt, hvad man dør af, og døds måden hvordan det er sket. Man skelner mellem fire døds måder: naturlig død, selvmord, ulykke og drab.

I det aktuelle tilfælde fandtes faktisk en læsion, som bekræftede, at døds måden måtte antages at være drab. Læsionen sad på korsbenet, som er den knogle, der ligger bagerst i bækkenet i forlængelse af rygsøjlen, og som nederst bærer det rudimentære haleben. Korsbenet er faktisk udviklingsmæssigt opstået ved

sammenvoksning af fem hvirvler, de såkaldte sakralhvirvler. Sakral betyder også hellig, så det er måske passende for en kommende helgen at blive læderet på netop dette sted. Læsionen bestod af en tværgående 2,9 cm lang og 3,1 mm bred sprække opadtil på 3. hvirvellegeme på forfladen af korsbenet. Da læsionen blev iagttaget i et stereomikroskop, sås det, at en del af compacta var trykket ind, nærmest som lågen på en postkasse kan trykkes ind, når man poster et brev (figur 1, side 127). På bagsiden af korsbenet fandtes en tilsvarende tværgående sprække mellem 3. og 4. sakralhvirvel i den længdegående knoglekam, som er dannet af de sammenvoksede torntappe (crista sacralis mediana) (figur 2).

Af andre mulige læsioner fandtes en

1 mm bred lodret brudlinje i hjernekas- sen foran kronsømmen i venstre tindin- geregion med en 1-2 mm stor forskyd- ning bagud af den del af hjernekas- sen, som lå bag brudlinjen. Der var ingen tegn på opheling. Det kunne ikke sikkert afgøres, om denne brudlinje var opstået før eller efter døden. Den kan være op- stået omkring dødstidspunktet ved stump vold mod hovedet. Ifølge Knytlin- gesaga blev Knud ramt i hovedet af en sten. Der var ikke andre læsioner, spe- cielt fandtes ingen afværgeligende læ- sioner på underarme eller hænder.

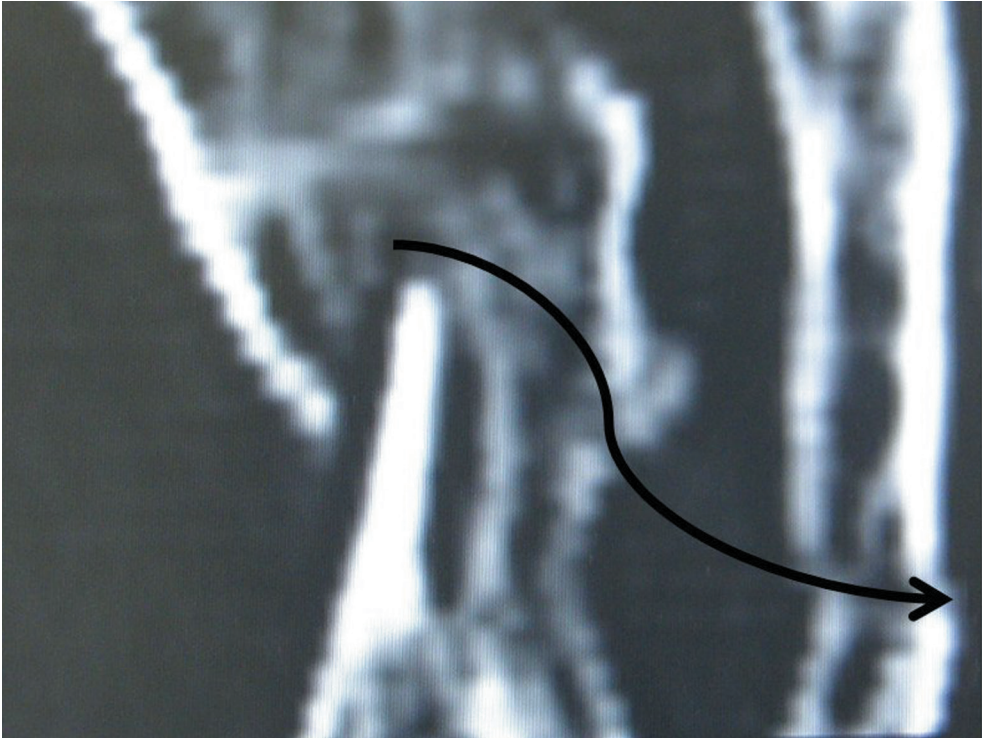
CT-scanning

Efter den indledende undersøgelse af knoglerne fulgte CT-scanningen (figur 3, side 125). Computertomografi (CT) er en ret ny røntgenteknik, som første gang blev anvendt klinisk i 1973. De første scannere var ret primitive og gav et me- get grovkornet billede, men i dag er tek- nikken blevet meget avanceret, og bil- ledkvaliteten er god. CT var en så bane- brydende opfindelse, at briten Geoffrey Hounsfield og sydafrikaneren Allan Cor- mack fik Nobelprisen i medicin for deres bidrag til denne opfindelse. I dag bruges computertomografi til mange andre for- mål end de rent medicinske og anvendes til at scanne alt muligt lige fra gamle vio- liner, der skal restaureres, til tømmer- stokke for at optimere udskæringen til planker. CT er som så meget andet mu- liggjort af udviklingen af computertek- nologien, som tillader de tusindvis af indviklede matematiske beregninger, som er nødvendige ved billedrekon- struktionen. Scanneren virker i princip- pet på den måde, at en smal, afblændet vifteformet røntgenstråle sendes igen- nem undersøgelsesobjektet.

Detektorkæder på den modsatte side af objektet registrerer, hvor meget af røntgenstrålen, som er blevet absorberet under strålens passage gennem objektet. Disse målinger gentages mange gange, mens røntgenrør og detektorkæder si- multant roteres omkring undersøgelses- objektet, som samtidig køres gennem gantryåbningen med jævn fart. Herved opnås en spiralformet opsamling af røntgenabsorptionsdata for hele objek- tets volumen. Disse data kan anvendes til at konstruere tværsnitsbilleder af ob- jektet i alle mulige planer og kan også anvendes til at skabe tredimensionelle rekonstruktioner.

Røntgenundersøgelsen af Knud den Helliges skelet viste en velbevaret knog- lestruktur. Knogler består af en ydre hård skal – compacta – og en indre bi- kubeagtig struktur – spongiosa. Herved opnår knoglerne både styrke og lethed. Både den kompakte og den spongiøse knogle kunne tydeligt ses på røntgenbil- lederne. Der var ingen tegn på knogleaf- kalkning, som kan opstå med alderen eller ved vitamin D-mangel. To af bryst- hvirvlerne var kileformede, men dette skyldtes næppe afkalkning af knoglerne, men var snarere en medfødt tilstand (Morbus Scheuermann), som også ken- des i nutiden.

Hvad angår læsionen på korsbenet, så kunne det konstateres, at revnen på forsiden af knoglen stod i direkte forbin- delse med revnen på bagsiden (figur 4, side 131). Der var altså tale om et enkelt brud. Yderligere kunne det konstateres, at der ikke var noget tegn på opheling. Ved opheling dannes en masse af mine- raliseret knoglevæv, som betegnes cal- lus. Dette kan ses på røntgenbilleder som en hvidlig sky. Senere sker der en remodulering, så knoglen genvinder sin

Figur 4: Længdesnit af Knud den Helliges korsben med de to sammenhængende brud.

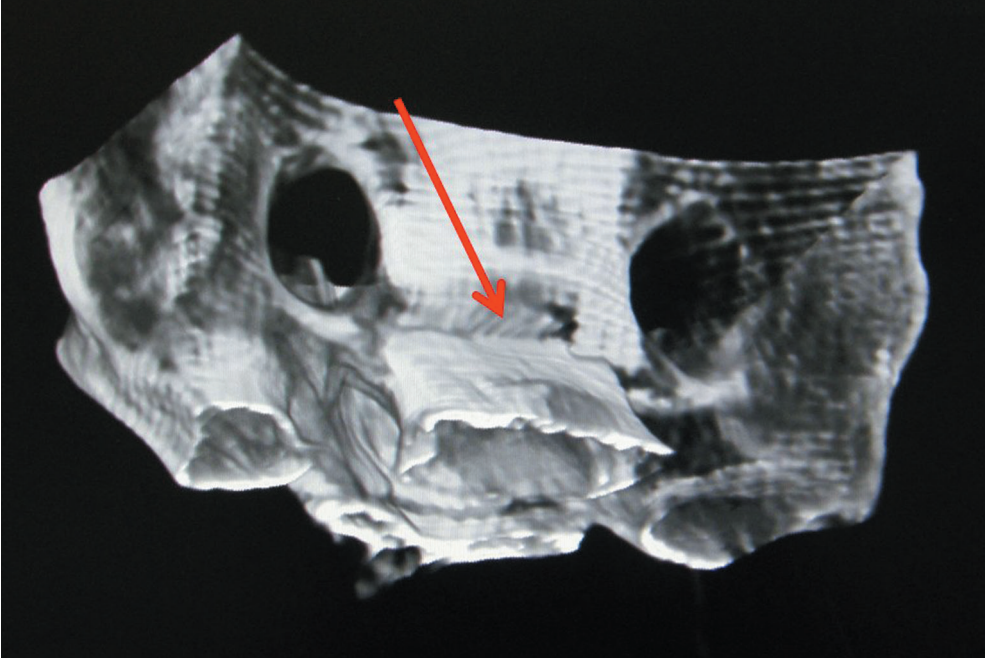
oprindelige form og styrke. I dette tilfælde var der ingen callusdannelse, hverken set med det blotte øje eller på røntgenbilledet. Dette tyder på, at individet ikke har levet særlig længe, efter at han har fået læsionen.

Læsionen har flere karakteristika, som stærkt tyder på, at det virkelig er en såkaldt perimortal læsion, det vil sige en læsion, som er opstået omkring dødstidspunktet. For det første er den meget skarprandet. Det tyder på, at knoglen er knækket, mens den endnu var frisk. For det andet var der som nævnt et såkaldt hængselbrud, hvor en del af knoglens kompakte del var knækket bagud, uden at tilhæftningen til resten af knoglen var mistet. Efter døden vil knoglen tabe det meste af sit indhold af organiske stoffer. Tilbage er kun kalkmineralejerne. Herved

mister knoglen elasticitet, og fragmenter, som slås løs, vil derfor falde helt af, og ikke som her stadig hænge fast på resten af knoglen. Denne »postkasselåge«-læsion vendte indad, hvilket viser, at traumet har haft retningen forfra-bagud (figur 5, side 132).

Hvordan er læsionen opstået?

Der var sandsynligvis tale om et kraftigt forfra kommende skarpt traume, meget vel fra et sværd eller et spyd. Stødet har været så kraftigt, at korsbenet er knækket. Kongen har derfor næppe stået op, da han blev ramt, da han i så fald ville være blevet slynget bagud, hvorved kraften ville være gået af stødet. Han er snarere blevet væltet om på ryggen og derefter stukket tværs gennem bugen, gen-

Figur 5: Tredimensionel CT-rekonstruktion af Knud den Helliges korsben med bruddet på knoglens forflade. Den hypotetiske traumeretning er angivet med en pil.

nem bækkenhulen og direkte mod korsbenets forside. Hvis han har stået op, må han ihvertfald have haft ryggen mod en væg eller en stolpe. Vi kiggede nøje efter, om der var skarpe indhak på overkanten af hoftebenet og skambenet efter en sværdæg, men fandt ingen sådanne. Derfor kan gerningsvåbenet alligevel godt være et sværd. Imidlertid var de folk, som var efter Knud, hovedsagelig spydbevæbnede bønder. Derfor er det mest sandsynligt, at det drejer sig om en spydlæsion. Det passer med indskriften på Odense-tavlen, en latinsk beretning, som blev indgraveret på en mindeplade af metal og nedlagt i stenkisten sammen med Knud den Helliges knogler i 1095. Heraf fremgår, at han »var stukket i siden med en lanse«. Det kan minde lidt om det vunder, Jesus modtog på korset fra den romerske soldats spyd. Virkeligheden var knap så køn. Spydstikket må

være gået tværs gennem tarmslynger og har måske læderet blæren.

Læsionen har med den tids behandlingsmetoder uden tvivl været dødelig, men dog næppe øjeblikkeligt dødelig. Kongen har dog sikkert også fået andre læsioner, som ikke har efterladt sig spor på knoglerne. Det er vel også muligt, at han er blevet stukket mange gange af flere forskellige personer, for at man på denne måde har kunnet dele skylden for kongemordet. Fraværet af afværgeliggende læsioner på underarmenes knogler eller på håndknoglerne passer med oplysningerne i Ælnoths krønike, som fortæller, at kongen blev dræbt, mens han fromt knælede i bøn foran alteret. På den anden side er det vel sandsynligt, at kongen, som var på flugt fra bevæbnede mænd, var iklædt en brynje, for eksempel en ringbrynje. Det ville også kunne forklare fraværet af skarpe læsio-

ner på ribbenene og fraværet af afværgelignende læsioner på underarmene.

Vi har på noget primitiv vis forsøgt at illustrere, hvordan læsionen på korsbenet kan være opstået (figur 6 og 7, side 133 og 134). Til brug ved rekonstruktionen er anvendt instituttets plastikskelet, et kopisværd og en ringbrynje som den ene forfatters søn har anvendt til rollespil. Desværre havde vi intet spyd.

Denne tolkning af læsionen på korsbenet er i overensstemmelse med den tolkning, som Izabella Tkocz og Kaj R. Jensens anlagde efter deres undersøgelse i 1985. Kaare L. Rasmussen, Pia Bennike, Ulla Kjær og Uffe Rahbæk har derimod tolket læsionen som et resultat af et stumpt traume mod den nedre del af korsbenet. I en sådan situation ville en retsmediciner foranstalte et forsøg.

Vi har planlagt at indstøbe korsben i ballistisk gel – som skal illudere bløddele – og udsætte dem for et kraftigt spydstik. Forsøget er endnu ikke udført.

Prins Benedikt

Skelettet af de knogler, som antages at tilhøre Knud den Helliges bror Benedikt, var ikke helt komplet, men knoglerne var i en god bevaringstilstand. Benedikts kranium var klart bedre bevaret end Knuds, der var bl.a. bevaret tænder fra Benedikt, det var ikke tilfældet for Knud.

Vi fandt heller ikke i dette tilfælde noget holdepunkt for at antage, at knoglerne stammede fra mere end et enkelt menneske. Knoglernes overflade var glat på grund af konservering ved overhældning med en italiensk harpiks opløst i æter. Den antropologiske undersøgelse tydede på, at knoglerne stammede fra en mand på mellem 18 og 24 år (mest sand-

Figur 6: Illustration, som viser, hvordan bruddet på Knud den Helliges korsben kan være opstået.

synligt 21 år), 167-172 cm høj og skønt af relativt spinkel bygning klart kraftigere end Knuds knogler.

Muskelspor var ikke udviklet på den måde, som man ser hos middelalderens bønder, så intet tydede på, at han havde haft hårdt fysisk arbejde. Trods dette var de klart mere udviklede end de muskelspor, man kunne se på Knuds skelet. En sammenligning af mærker, som de to menneskers aktiviteter havde sat på skeletterne, tyder på, at Knud nok havde været i militær træningstilstand, men

Figur 7: Bækkenet på plasticskelettet set forfra med angivelse af traumeretning.

havde trukket sig tilbage fra det aktive soldaterliv, mens Benedikt formentlig stadig var i aktiv tjeneste, da han blev dræbt.

Alt tyder på, at også Benedikt kom voldeligt af dage. Øverst på højre lårben – femur – er der en revne, der dårligt kan fortolkes som andet end et hugspor (figur 8, side 135). Der er ingen spor af opheling omkring hugget, så skønt det ikke var dødeligt, må man konkludere, at det tidligst blev tilføjet omkring det tidspunkt, da Benedikt døde. I forlængelse af hugsporet er der en revne i knoglen, som viser, at knoglen var helt frisk og formentlig omgivet af blødt væv, da hugget faldt. Samlet siger det, at hugget er det, man retsmedicinsk kalder perimortalt. Hugget var som sagt ikke dødeligt, men det ville have gjort Benedikt ukampdygtig, så det ville være en enkel sag for en angriber at dræbe ham

med et hug eller stik, der udelukkende ramte bløddel og som sådan ikke satte spor på skelettet.

Benedikts død er i de middelalderlige kilder langt mindre omtalt end Knuds. Fundene på Benedikts skelet passer udmærket med de sparsomme historiske oplysninger om Benedikt.

Sammenfatning

Det første og vigtigste spørgsmål er, om skeletterne faktisk stammer fra de to mennesker, de angiveligt skulle gøre. Der er et problem med alderen på Knud. Visse kilder vil vide, at han blev født i 1043 og derfor skulle være ca. 43 år gammel, da han døde. Det er ikke inden for det sandsynlige, at skelettet, som tilskrives Knud den Hellige, skulle være fra et så gammelt menneske. Skeletter af mennesker, der dør inden de er ca. 40

år, er væsentligt lettere at aldersbestemme antropologisk end skeletter af mennesker, der er døde, efter de er 40. Det er da fysisk muligt, at han faktisk var først i 40erne, da han døde, men vi holder det for langt mere sandsynligt, at vi står med skelettet af et menneske, der døde mindst ti år yngre. Men kilden er som sagt usikker, så skelettets unge alder taler ikke på afgørende vis imod antagelsen, at det stammer fra Knud den Hellige.

De to skeletter, der ligger i krypten i Odense Domkirke, stammer begge to fra tiden omkring 1100, det ene (tilskrevet Benedikt) er en ung mand i hans mest krigsduelige alder, et oplagt højtstående medlem af kongens hird. Det andet stammer fra en mand, der som sagt er ca. 10 år ældre, og som ikke så ud til at

være aktiv kriger i årene inden sin død. Karakteren af muskelfæsterne tyder på, at skeletterne stammer fra medlemmer af den absolutte sociale elite i det 11. århundredes Danmark. De lange, relativt spinkle knogler og kraniernes form er forbløffende ens, så ens, at det tyder på familielighed. Så vi står med to skeletter af mennesker fra samfundets absolutte top, de kom voldeligt af dage omkring år 1100, og det har en morfologisk lighed, der tyder på tæt slægtskab. På denne baggrund og på baggrund af analysen af the 'chain of custody' er det langt mere sandsynligt, at vi står med skeletterne af Knud den Hellige og hans broder Benedikt, end at det skulle være hvem som helst andre.

Givet Svend Estridsens appetit for intimt kvindeligt selskab er det sandsyn-

Figur 8: Prins Benedikts lårben med hugspor.

ligt, at Knud og Benedikt ikke havde samme mor. Det vil derfor være særdeles vanskeligt at fastslå slægtskabet genetisk, idet moderskab er langt lettere at påvise end faderskab. Moderskab kan nemlig påvises ved hjælp af såkaldt mitokondrie-DNA, som kun nedarves fra moderen, og som er langt lettere at analysere end det mandlige y-kromosom. Fremtiden vil naturligvis raffinere analysen af gammelt DNA, så med tiden skal det nok blive muligt at ekstrahere og opformere DNA fra begge skeletter, men indtil det er sket, må vi med risiko for, at fremtiden beviser, at vi har taget fejl, konkludere, at skeletterne faktisk stammer fra Knud og Benedikt.

Dødsmåderne for både Knud og Benedikt er generelt i overensstemmelse med kildernes udsagn, især hvis man skræller de religiøst mytiske referencer til Jesu døds måde fra. Det er muligt, at Knud knælede i bøn, da han blev angrebet. Det er nok sandsynligt, at han derpå er blevet væltet omkuld og så blevet stukket i underlivet, mens han lå på ryggen.

For ateister, muslimer og protestantisk kristne er skelettet af kong Knud den Hellige et betydningsfuldt historisk dokument. Men for katolske kristne er skelettet et relikvie, som fra alle betragtere og analytikere fortjener den respekt, som hellige objekter påkalder sig.

Når læseren næste gang besøger Odense Domkirke, så forsøg ikke lejligheden til at se de to skeletter, studer de dødelige kvæstelser (de er med omhu lagt på en måde, der skulle gøre det muligt for en betragter med denne artikel i hånden at se dem og selv vurdere dem) og giv i respekt for menneskers religiøse følelser agt på den andagt, som de fortjener.